

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА А. С. ГРИБОЈЕДОВА.

(Свршетак.)

Ту су тек увидели руски глумци, да позорница и живот ваља да су солидарни, и да ради приказивања типичних улога није довољан само дар, него изучавање и известан ступањ развика и образовања. М. С. Шчепкин дотерао се после у улоги Фамусова тако, да му у томе није било пара. Та улога прославила му је име по целој Русији. Но за улогу Чацкога, те најглавније особе, није се нашао прави приказивач, који би га извео као што треба.

Грибоједов се у својој шаљивој игри ограничио само на то, да нацрта виши слој руског друштва, но он је показао својим прејемницима правац, којим ће да пођу. Тај је правац много користио руском позоришту, које се дуго развијало лажним правцем. За грибоједовљевим трагом пошли су Гогољ, а за њим Островски, који су такођер износили верне слике из руског живота и друштва. Грибоједов је дакле својом шаљивом игром „Горе отъ ума“ ударио темељ правој руској позоришној уметности.“

Толико „Новоје Врења.“

Као што даље јављају руски листови, слављена је 30. јануара о. г. успомена на Грибоједова у свима ученим круговима петроградским. По решењу министарства за народну просвету држани су по учевним заводима говори о Грибоједову. Ђаци су празновали свуд тога дана. На многим позориштима даван је комад „Горе отъ ума.“ У Петрограду приредили су „вечерњу забаву“, на којој је ветеран александровског позоришта П. А. Каратигин, савременик песника Грибоједова, држао предавање о њему и саопштио много занимљивих анекдота. Даровита гђца Стрепетова прочитала је биографију песникову, а Каразин написао је апотеозу у две живе слике: „Убијство Грибоједова“ и „На гробу песникову“,

које су приказивале гђе Стрепетова, Ђужикова, Мартинова и г. Каратигин, Ниљски, Кисилевски, Горбунов, Блументаљ и др. Осим тога приказане су још и две прве радње од шаљиве игре „Горе отъ ума.“

Друштво руских драматских писаца пак добило је од цара дозволу, да скупља добровољне прилоге, од којих ће се створити фонд, а камата од тога фонда издаће се сваке године као награда за најбољи оригинални драматски производ. Та награда зваће се „грибоједовском“. Прилози се шаљу благајнику друштвеном у Москви, г. Аполону Александровићу Мајкову, чувеном историку и пријатељу српског народа.

На завршетку ваља нам још споменути, да је грибоједовљева шаљива игра „Горе отъ ума“ приказана и на нашој позорници у преводу А. Сандића, а под насловом: „Ко много зна, много и пати“. Приказана је пак први пут код нас у Новоме Саду 6. јуна 1876. год. и јако се допала, и то понајвише с тога, што нам песник у том аристофанским духом и досетљивошћу зачињеном комаду представља са песничком слободом духа јасно нацртану, у свему верну слику тадашњега рускога друштва и његових којекаквих издавања.

Фамусова, Скалозуба и Молчалина још има пуно у Русији, али их више не цене као некад. Њима се више не диве, нити им завиде, него их исмевају и презиру.

Таку и толику промену на боље причинила је само та једна шаљива игра. Као шекспиров Фалстаф, или молијеров Тартиф, тако и све особе грибоједовљеве комедије живе у устима рускога народа.

И у Србији и међу нама на овој страни има подоста Фамусова и Молчалина, па кад их већ не можемо у ксрену сатрти, а ми бар да им се насмејемо таштини и глупости.

С. П.

Ж И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„**Наши робови.**“ Позоришна игра у 5 чинова, написао Сахер-Мазох, превео Сава Петровић.) Приказана по други пут у четвртак 15. марта о. г.

„На опште захтевање публике“ прешла је та ваљана глума по други пут нашу позорицу. „На опште захтевање“ велимо — а клупе беху ипак прилично празне. Није то глума узрок, већ је то овладала индоленција, која нам задаје страха, кад помислимо на њен темељ и на њене последице.

Глума особита, израђена по вечитим психолошким правилима, приказа глумаца класична — *Mein Liebchen, was willst du noch mehr?!?* — па опет слаба посета.

Обузима нас и гњев и очајање, помешано с руменилом на лицу, што нам га избија стид пред страним светом. Зар нам је захтевање у погледу уметности, естетике, изражаења и укуса намирено, што смо видели 30 представа? Зар смо се одужили потребама о издржавању тако нужног завода, који васпитава народ — позоришта — ако смо се претплатили на 12 представа? Да, али су нас видели други, ми смо платили, савест нам је дакле — чиста.

У Београду се хвале, како се публика одазвала, како ревносно потпомаже позориште, а позориште је тамо од дана на дан, преко целе године. А ми? Овамо долази сваке друге године, остаје ту три месеца, а при крају другог месеца већ смо малаксали, већ смо профитирали од уметности, већ се науживали сласти у лепој прикази. *O tempora!*

Глума нам је већ позната, (види „Позориште“ бр. 28. од о. г.) Преостаје нам још, да споменемо приказу глумаца, а то је речено у две, три речи. Све беше врло добро. И оне замјерке, што смо их споменули у горњем броју „Позоришта“, отпадају са свим. Подела беше иста.

Глумцима нека буде задовољене, да их је гледао и онај мален број публике, што уме уважавати, пажљиво, и да им из свег срца благодари, што имаде права уметничка уживања. Живили!!

К. Р.

(„**Великоварошани.**“ Шала у 4 чина, написао др. Ј. Швајцер, превео П. Ј. Мостић), приказана је на нашој позорници 17. марта о. г.

Др Швајцер назвао је своје дело „*Grosstädtisch*“ шалом, али му ми то одобрити не можемо. Истина кроз варошане веје хумор и шала, али та шала није празна, она је заданута здравом и модерном тенденцијом: еманципацијом женскиња. Па како је вешто увијена та мисао у целу радњу. Нема ту никаквих сувопарних предика и лекција и опет јасно видиш, куда смера читав говор. Ту је читав рад бо-раца за еманципацију.

Еманципација женског спола није нова идеја. Она је доста одавно изнета на тапет научебачки, и повикла је баш онде, где су женске највише биле подчињене мушкима, и где се највише пише и ради за еманципацију, као што је то у Енглеској и особито у Русији. Прилика нам се да-ла, да се запитамо, да ли се код нас Србаља ко бавио и проучавао еманципацију. Досад нам није познато ишто, што би било написано у обрану равноправности женскиња, бар у „границама моралности“. Мушки се не радо баве тиме,

а наше женске? Шта оне! Боже сачувај! Да човек про-никне ту идеју, треба добре научне спреме, а како тиме стојимо у наших женскиња? Зло, да не рекнемо наопако. Ретке су, врло ретке женске у нас, што ће прочитати који озбиљнији и научан рад, него романо, новеле, приповетке читају с пасијом и пажњом. Код сиромашнијих није ни чу-до, оне немају прилике никад и да дођу до такве књиге, а осим тога имају још мање прилике, да се колико толико спреме, да могу разумети тако што. Богатије опет мисле, научићемо говорити немачки, нешто штрбецати француски, па доста. На што нам је више: разумећемо кад читамо ро-мане, а за друго не маримо. Па за то се ретко која сети, да погледи и да се ушита, та што смо тако занемарене? Шта више, ако им се што спомене о томе с друге стране, оне саме одбијају све речима: „Женска је да ћути и слу-ша“, или: „Није то за нас“! А за што није? За то, што не-мате ваљада времена да промишљате о томе, или што не-ћете? И ми нисмо браниоци еманципације безграничне, али „у границама моралности“ мора сваки ту борбу одобрити, а толико еманциповање хоће и Швајцер. Код нас је, коли-ко се сећамо, писала о томе само покојна Драга Дејано-вићка и штампала у „Матици“, али она је била и прва и последња, која је хтела само да ради на томе. После ње ни једна се женска није ни усудила да изађе на среду са том идејом. Но овде није место овакој расправи.

Како се „Великоварошани“ представљали на нашој по-зорници први пут, то ћемо после тенденције самога комада узети садржину његову.

Јован Вердек ради и рани и себе и жену Клару и ње-ну сестру Павлину. Он не допушта, да жена шта другоме ради, држећи, да је „засор и срамота“ кад жена поред жива мужа мора лебац да заслужије. Жена и сестра јој виде, да је то неправда, а осећају, да су доста спремне, да би се могле бацити у шири свет, а не само по кући се бавити. Жена канетанова уговара са књижарем Македајем, да преводи са талијанског, да новац заслужије и да бригу мужевљену с њиме заједно дели. Међу тим Павлина је и лепа женска. У њу се заљубљује Хуго, нећак богатих сел-терских грађана Адолара и Лизе Либстрајеве. И Адолар, а особито Лиза слушали су и читали, како су великоваро-шани људи искварени, те за то хоће да стану на пут не-ћаку, да не узме великоварошанку Павлину. Они долазе у варош и то по упутству управо Македају, и баш ту се уве-равају о свему оном, што им је и до сад био три у оку против варошана, и то на коме још? На шогору и сестри Па-влининој: шогор је преобучен карташ, а сестра развраћена жена. Тако је удешено да привидно изгледа, јер у истини су обоје најпоштеније душе. Осим тога Адолару извлачи из џепа 20 форината нека назови-глулица, иначе служавка Хулда, а то све служи, да се незадовољство са великоваро-шанима у маловарошана појача, и тетка Лиза не ће никако да пристане, да њен нећак узме великоварошкињу. Исти Адолар и Лиза имају и нећаку Шарлоту, коју воли вели-кошколац Фриц, али и ту не ће бити ништа од сватова, јер и о Фрицу као великоварошанину нема Лиза Либстра-јева добра мњења. Госпођа Лиза свуда зна наћи, чему ће

забавити и на чему ће базирати то, што не ће да пристане да се двоје драгих узму. Но међу тим сви ови нису они прави, они покварени великоварошани, и тиме се Лиза лако увери у 4. чину. Женска, коју је она видела код Македаја, и о којој је овако рђаво мислила, јесте сестра Павлинина, али она није онака, вако ју је себи представљала. Она је дошла Македају, да уговор склопи о превађању с талијанског, а што је Лиза чула њихов непотпун разговор, из ког је излазило, да је Клара рђава жена, томе није нико крив. Јован је карташ у очима Лизиним, јер је однео њеном Адолару 20 форината, али ту је крив Адолар, јер је просто налагао на честитог капетана. Адолар је сам крив, што му је Худда узела новце, да купи аљину, ако се исквари од воде, коју је полио баш он, кад се хтеде машити онога, што му није било слободно, кад ју хтеде пољубити. Али она му је вратила новац, кад јој аљина остаде неповређена. И Фриц ће показати, да је рђаво мњење Лизино о њему погрешно. Он доноси докторску диплому Македају баш онда, кад се већ Лиза уверила, да је криво судила о свима пређашњим. Лиза то и види и чује, па и ту никуда не може, те тако постане Фриц и Шарлота пар људи. Ово је кратка задржина „великоварошана“.

Цело дело, као што рекосмо у почетку, провејава здрав хумор поред вешто улетене и лаке лекције. Развијање радње и само делање иде живо. Заплета, истина, није сувише, али није ни мало, управо толико, да све лако схватиш и разумеш, па да задовољно одеш са представе. Ми се чисто радујемо, што је управа изашла са оваким комадом пред наш свет. Изгледа, истина, особито што се тенденције тиче, доста рано за нашу скоро целу публику, а особито за женски спол, но шат их то подстакне, да почну и оне боље рачуна водити о себи и о своме положају у друштву.

Нека нам је допуштено пре свега коју рећи и о језику у „Великоварошанима.“ Нисмо могли ни представити, да тако слабо језиком влада онај, који хоће да преводи и да свој превод пушта са бине у публику. Свега има више у овоме делу него лена и разумљива српска стила, а то је врло штетно по српски језик. Нека се такви људи, за које није превађање, оставе ћорава посла, па нека прво науче језик, па тек онда кад га знају бар у толикој мери, да не греше сваки час, онда нек се лате превађања са страних језика. У овоме делу долазе врло многе именице женскога рода — та има их силом склованих и тако по где где нагомиланих, да није шале разумети читаву реченицу. Да, али се на то позити мора. Осим тога ваља имати на уму и друге особине српскога језика. Тако долази у „великоварошанима“ друго пређашње (инперфект) у приповедању, а то се време никад не употребљује него прво прошло (перфект). Кад човек чује то време, читава му уши пара, изгледа му све нешто необично. Рђав језик поквари иначе ваљано дело.

Сама представа испала је добро. Наши глумци, рекли бисмо, представљају нове комаде већом вољом и савесније него старе, према има изузетака. Г. Лукић је канда мало попустио. Он се држи, али према дару и према ономе, што је он у стању извести, могли бисмо се и бољој игри у опште налати. Он је један од оних глумачких снага, који имају изванредна дара, само да је још доста воље и труда па никад боље. Можда су г. Лукићу криве похвалне речи после веште представе, јер да може вешто и ваљано приказивати,

о томе нема разговора. У корист и своју и самога позоришта нека му је пријатељски препоручена само већа воља, труд и марљивост, а остало ће све собом доћи. Гђа Максимовићка (Клара) и гђа Рајковићка (Павлина) беху добре. Изврстан беше Ружић као књиџар Македај. Највише је привукла пажњу нашу представа маловарошана г. Рајковића (Адолар) и гђе Ружићке (Лиза). Кад нам изађе овај пар на бину, таки друкчије дишемо. Г. Рајковић као да је чинио студију дуже времена, кад је тако вешто извео своју улогу. Из свакога покрета, свакога погледа вирило је глупо и затуцано маловарошко створење, обучено у модерно рухо. Најбоље му је пошло за руком, да изведе радозналост, шта пише по новинама и задовољно смешешење, кад му је што по вољи. Гђа Ружићка беше права, у пуном смислу ове речи, незадовољна женска, која је поред тога рада да свуда доминира. Бене опомене Адолару, па онда онај онако вешто наглашени пети падеж, кад једном само речи „Адоларе“ хоће да јој муж схвати, шта хоће, спомињемо са задовољством. Небрига ђак (ма да положи докторат) г. Добриновић, добра нећака, која се може мало и отимати испод строге руке теткине (гђца Б. Хаџићева) па онда праља (гђца Ј. Поповићева) и њена кћи (гђца Л. Хаџићева) а и г. Рајчевић представљали су добро. О г. Десимировићу коју више. Он је добио мало већу улогу и то таку, за коју баш нема у дружини позоришној способне особе ни по особи ни по представљању. Г. Десимировић као „персона“ пристао је уза сваку женску у друштву, па и мек глас говори, да би могао с успехом представљати такве улоге. Наравно, он је почетник, а почетак је сваки тежак, но не треба клонати духом, ако први покушај не испадне за руком. Он је био стереотипан у ширену руку и у опште у кретању, али је за то лепо и са осећањем извео призор, где говори Павлини, како је љуби. Од новајлије је то врло лепо, и ми му радо признајемо, само му и опет препоручујемо, да буде тврде воље и да добро промисли сваку већу улогу, коју буде представљао.

С. М.

ПОЗОРИШТЕ

(Народно позориште у Загребу.) „Nar. Novine“ нишу: „Представа у корист равнатеља оркестра и опернога збора, г. Антона Шварца, била је доказом, колико опћинство цени велеслужнога овога уметника, јер је кућа, према да је ред ложа исте вечери био парним, била врло добро посећена. Велевредни корисник дочекај је срдачним поздравом кад је ступио на капелничку столицу, пак је како од чланова позоришта тако и од опћинства почашћем китама красна цвећа и једним лавор-венцем. После увертуре, коју је корисник сложио из мотива неких народних песама, поновило се поглађивање. Шаљива игра Ангелијева у 1. чину „Мала пометња“, која је ове вечери први пут приказана, примљена је добро. Стари јој предмет, замена љубљене особе, био би врло добро обрађен, да некији карактери, а нарочито мајора Дербинга, нису до лакрдијаштва претерани, те по том ненаравни и недени.

У познатој лакрдији „Локот“, којом је ова представа завршена, развеселио, је г. Сајевић опћинство смешним лудо-ријама црица Мунга.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

43. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 31.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 24. МАРТА 1879.

Први пут:

НАЖИВНО СЕ.

Шаљива игра у 1. чину, написао Коста Ристић.

О С О Б Е:

Војновић	Лукић.
Наталија, његова жена	С. Максимовићка.
Марија, наталијина сестра	Л. Хаџићева.
Светозар Бановац	Ружић.
Слуга	Ћирић.

Збива се у Новоме Саду.

Пре тога по други пут:

ПОСЛЕ ИГРАНКЕ.

Шаљива игра у 1. чину, написао Дике, превео М. Х.

О С О Б Е:

Хенријета Димонова, млада удовица	М. Рајковићка.
Кодберг	Рајковић.
Глас	* * *

Збива се у престоници.

На послетку:

ФРАНЦУСКО-ПРУСКИ РАТ.

Шаљива игра у 1. чину, од К. Трифковића.

О С О Б Е:

Петровић, грунташ	Рајковић.	Поповић, званичник у миру	Зорић.
Ката, његова жена	Ј. Поповићева.	Јеца, његова жена	Д. Ружићка.
Марија, њена кћи	Л. Хаџићева.	Милан, њихов син	Лукић.

Збива се у петровићевој кући у почетку француско-пруског рата.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.